

(א) [קדושין דף ל פ"א]. (ב) [מגילה כ"ג]. (ג) ע"י תוס' שבת ט: ד"ה ואם, (ד) שם ט: ה) [פסחים ק"ע.]. (ו) זכרות דף ק: כ. (ז) ר"ה כ"ט. (ח) שבת צב. (ט) פסחים קה. (י) פסחים קח. (יא) ברכות פ"ה הי"ח, (ל) ע"י תוס' מגילה ד. ד"ה נשים.

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא מאי קושיא. קעין זה יצמות ק"ק ע"כ:

ליקושי רש"י

כ"ה היום כשר. ואע"ג דקיימא לן ורזין מקדימין למנות זכתינן ושכס אנרסה צנקר (נכאשית כז) אפילו הכי כשר כל היום [מגילה כ:]. א"כ ש"ס. כל ההלל [פסחים ק"ט]. מברך. זכרת המון לאזני א"ס אביו יודע לנכך [ברכות כ:].

הגהות וצינונים

[א] [צ"ל בפ"ד] [גליון]: [ב] לשון תוס' בדפוס: כך הוא, והוא דמשמע בריש נזיר שהוא מדרבנן דדריש א"כסור וין מצוה כיון הרשות וקאמר מאי היא קידושא ואבדלתא מושבע ועומד הוא בתמיה וין ודאי מדרבנן אב"ל קידוש עצמו דאורייתא, עיי"ש בגמ' ובתוס' שם ד"ה מאי היא: [ג] ברש"ש ל"ג "ומשני" אלא ומ"מ קידוש עצמו וכו', ועייין הגר"צ הקודם: [ד] יש להוסיף בשמיעה לחודיה א"כ קתני (דפו"ר) ועייין מהר"ם ורש"ש שהגיהו כן: [ה] ג"י ר"מ ואינו יכול לדקדק מכאן דאין חייבות בבהמ"ז דאורייתא דדלמא חייבות דאורייתא א"כ כיון דאין מצטרפות [גליון]:

לולב הגזול

פרק שלישי

סוכה לח.

פד א מ"י פ"ו מהל' לולב הלכה י סמוג עשין מד טושי"ע או"ח סי' תרנז סעיף ב: פה ב ג מ"י פ"ג מהל' חנוכה הלכה ד טושי"ע א"ח סי' תכז סעיף ג: פו ד מ"י פ"ה מהל' זכרות הלכה טו סמוג עשין כז:

רבינו הנאל

הבאה כאו"א ג"פ פי' כסוד כמו לכסודי קרמי [במ"ק דף י' ע"ב] והוא כמו חיכוך ובעיא דר' ירמי' התם במ"ס נדה ולא איפשטא ועלתה בחיקו: מתני' מי שבא בדרך ואין בידו לולב כשיכנס לביתו נוטלו על שלחנו וכו'. אלמא מפיסקין סעודתו ונטלו ואוכל איני והתנן בשבת פ"א לא יכנס לאכול סמוך למנחה עד שיתפלל וקתני אם התחילו אין מפיסקין. ושנינו אי אכא שהות ביום כדי לאכול ולגמור סעודתו ואח"כ מתפלל אינו מפיסק ואם אין שהות ביום מפיסק ומתני' בדליכא שהות ביום. ואתא רבא ושני שנייא אחרינא ואמר לא שני לן בין מצוה דאורייתא למצוה דרבנן הלא בהדיא שנינו מפיסקין לק"ש ואין מפיסקין לתפלה הלכך לולב דמדאורייתא מפיסק תפלה דמדרבנן לא מפיסק אלא מתני' היא גופא קשיא קתני כשנכנס לביתו נוטלו על שלחנו אלמא מפיסק והדר תני לא נטל שחרית יטול בין הערבים אלמא לא מפיסק בשחרית. ומשני (ה) רב אשי לא שויי לולב לתפלה ואמר לכתחלה איבעי ליה לאפסוקי ואי לא מפיסק יטול כל היום אי הכי קשיא הכא קתני יטול על שלחנו אלמא מפיסק והתם קתני ואם התחילו אין מפיסקין [לכתחלה לא]. לעולם כדאמרין הא דאיכא שהות ביום אין מפיסקין ואי ליכא שהות ביום מפיסקין ומתני' נמי הכי קתני אין שהות ביום יטול על שלחנו אלמא מפיסק ואם יש שהות ביום אינו מפיסק שאם לא נטל שחרית יטול בין הערבים שכל היום כשר ללולב ושנייא הא דלולב דאורייתא ותפלה דרבנן לא מצית אמרת מדקתני מי שבא בדרך אלמא מתני' דבשאר הימים דמדרבנן היא דאי ס"ד ביר"ט ראשון שהוא מן התורה כדכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון וגו' מי שרי לסגויי באורחא אלא ש"מ (ג) דמדרבנן בשאר הימים ניגה: מתני' מי שהיה עבד או אשה או קטן מקריין אותו עונה אחריהן מה שהן אומרים כו'. אמר רבא

שירי מצוה. מלוא שהיא שירים שאינה עיקר לעכז כפרה אעפ"כ חשבה היא לעכז את הפורענות: שהרי תנופה שירי מצוה היא. ואינה מעכבת כדחניא צתורת כהנים ומיימינן לה צגמרא דיומא (דף ה). לתנופה לכפר וכי תנופה מכפרת והלא אין כפרה אלא צדס אלא שאם עשה לתנופה שירי מלוא ששירה ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאלו לא עשה מן המוצחר וכיפר כלומר אעפ"כ כיפר שאין צריך להציל קרבן אחר: וכן א"כ. מוליך ומציל מעלה ומוריד: ממשני ליה. מוליך: ומייתי. מציל: גירא בעיניה דמטנא. הרי זה לחך צעינו של שטן שרואה צעינו שאין צו כח לנתק מעלינו עול מלות: ולא מלתא היא. אין נכון לומר כן: לאיגרויי. שיתגרה צו שטן שהוא יצר הרע ושיאלנו לתעות מעל קונו וימסור עצמו על הדצר: מתני' יטו"ע ע"ש ש"חננו. א"ס שכת ולא נטול קודם אכילה צריך להפסיק סעודתו וליטול לולב: גמ' אם התחילו אין מפיסקין. גזי תפלת המנחה תנן לה צמסכת שצת לא ישז אדס לפני הספר ולא יכנס לא לאכול ולא לדון ואם התחילו קודם המנחה ומשכה סעודתן והגיע זמן המנחה אין מפיסקין אין לריכין להפסיק סעודתן ולהתפלל: הא דאיכא שהות ביום. התם דלכא שהות להתפלל אחר שיגמרו סעודתם ומתני' דהכא דלכא שהות שמתוך סעודתו עד שמתוך: ומאי קושיא. דתפלה אלו לצד דאינטרין רב ספרא לשניי עלה דלמא תרתייהו דלכא שהות וגזי לולב מפיסקין דמדאורייתא היא אצל תפלה דרבנן: א"כ אי קשיא. דאינטרין רב ספרא לשניי היא גופה קשיא דלולב רישא דקתני מפיסק וסיפא משמע ימתין א"ס ירעה שהרי יש לו שהות כל היום: דלמא מצוה לאפסוקי. שמה ישכח ויפסע: א"כ אמר ר' זירא א"כ. כי אינטרין רב ספרא לשניי מושס קושיא קמייתא אינטרין: מתני' מקריין אותו. כך היו נוהגין אחד קורא את ההלל ומניח את הרצים וא"ס היה עבד או אשה או קטן הואיל ואין מחויב דצד אין מניח את המחויב מידי חובתו" הלכך עונה אחריו כל מה שהוא אומר: ותבא ל' מאירה. שלא למד וא"ס למד תבא לו מאירה שמצוה את קונו לעשות שלמים כאלה: עונה אחריו ה"ל. על כל דצר שהוא אומר והכי קתני לה צמסכת סוטה (דף ז:). כיצד אמרו ישראל שירה צים כגדול המקרא את ההלל והס עונין אחריו הללויה משה אמר אשירה לה' והס אומרים אשירה לה' משה אמר כי גאה גאה והס אומרים אשירה לה' אלמא דעל כל דצר ודצר קאמר דעונין הללויה: א"כ. כל פסוק ופסוק ונהגו כן מפני שיש פרשה שכולה כפולה הודו תחלה וסוף יאמר נא שלשה פעמים קראתי יה ענני צמרח יה ה' לי ה' לי טוב לחסות טוב לחסות סצוני סצוני דחה דחיתי ויהי לי לישועה קול רנה וישועה ימין ה' ימין ה' לא אמות ולמות לא נתנני פתחו לי שערי זה השער וגו' אצל מאודך ולמטה אינו (כופל^ל) והיינו דאמרין לקמן (דף ז). מוסיקי לכפול מאודך ולמטה: גמ' באמת אמרו. כל צאמת הלכה היא^ל ואין חולק דצד: בן מברך לאביו. זכרות המזון משהגיע לחינוך דחייב מדרבנן וצמסכת זכרות פרק מי שמתו (דף כ:). מוקיס לה כגון שלא אכל אצו אלא כזית או כצליה דהוי שיעורא דרבנן דמדאורייתא לא מייחייב עד דשבע דכתיב ואכלת ושבעת וצרכת הלכך אחי מדרבנן ומפיסק מדרבנן: שאשתו ובניו מברכין ל' דודאי מחמת שלא למד הוא: הלכתא

מאי קושיא דלמא הא דאורייתא והא דרבנן. תימא והרי קידוש היום דאורייתא כדאמרין פ' מי שמתו (זכרות דף כ: ושם) נשים חייבות צקידוש היום דצר תורה והא דמשמע צריש נזיר (דף ג:.) שהוא מדרבנן^ל אין הוא מדרבנן דדריש לאסור על היין מלוא כיון הרשות וקאמרין מאי היא קידושא ואצלמתא מושבע ועומד הוא ומשני^ל קידוש עצמו דאורייתא ופ"ה א"ר יוסי צריש ערצי פסחים (דף ק. ו) דאין מפיסקין ופסקין התם הלכה כר' יוסי צע"ש וכו' יהודה צערצ פסח וי"ל דשאני קידוש היום שיכול לקדש ציום כצלילה^ט וליכא למיתש לפשיעות' כולי האי ועוד לפי שעוסק בצעודת שצת לא חיישינן כולי האי שמה יתעלל צקידוש היום: ון טוב שני דרבנן. ואכתי הוה מני לטנויי דאידי ואידי איכא שהות אלא משום דכולי יומא זימניה הוא חיישינן טפי דלמא אחי למיפסע כדאמרין פ"ק דשצת (דף י.) צמנחה כיון דקציעא ליה זימנא מירתת ולא אחי למיפסע ערצית כיון דכולי ליליא זימניה לא מרתת ואחי למיפסע ואין לומר משום דהתם ליליא זמן שינה וחיישינן טפי דא"כ ההוא טעמא ה"ל למימר התם וי"ל דתפלה צריכה שהות ומתעלל זה טפי מנטילת לולב דמכי אגזייה נפק ציה: מדקתני מי שבא בדרך. תימא צסוק פ' תפלת השחר (זכרות דף ז. ושם) אמרין השכים לצאת לדרך מצאין לו שופר ותוקע [לולב ומנענע] והיינו ציום טוב וי"ל דהיכא דליכא למיטעי לא חייש ומייירי צהולך צמוך התחוס למקום שצא חסם ועוד דהתם קתני השכים לצאת לדרך שמציתו הולך לקראת חסם ונוטל לולב קודם שיצא אצל הכא קתני מי שצא צדרך וכשיכנס צציתו נוטל לולב משמע שממקום רחוק צא לציתו: מי שהיה עבד ואשה. משמע כאן דלשה פטורה מהלל דסוכות וכן דעלרת וטעמא משום דמלוא שהזמן גרמא היא א"כ. דצהלל דלילי פסחים משמע צפרק ערצי פסחים (דף קט.) דמחייבי צד' כוסות ומסתמא לא תיקנו ד' כוסות אלא כדי לומר עליהם הלל ואגדה שאני הלל דפסח דעל הנס צא ואף הן היו צאותו הנס^ל אצל כאן לא על הנס אמור: ותהי ל' מאירה. שלא למד וא"ס למד תבא לו מאירה שמצוה את קונו לעשות שלמים כאלה כן פ' צקונט' ועל אשתו וצניו מצרכין לו צגמרא היה לו לפרש כן דמתני מיירי צלל למד שמקרין אותו ועונה אחריהן מה שהן אומרים ומשום דמצוה צמה שאלו מצרכין לו דלאו צני חיוצא נינהו המקריין אותו קלייט ליה דהא צגדול מקרא אף על פי שאין עונין אחריו אלא הללויה דנפיק צשמיעה לחודיה^ל ותצא לו מאירה דעצד ואשה נמי לא מייחייב צהלל דמנות עשה שהזמן גרמא הוא: באמת אמרו בן מברך לאביו. אין זה מענין משנתניו ולא מייחייב ליה אלא אגז גררא דצצא לו מאירה דהכא לא איירי צמקרא אותו דצפ' מי שמתו (זכרות דף כ: ושם) רוזנה דלקדק מכלן דנשים חייצות צצרכת המזון דאורייתא מדמוליאה אחרים ידי חובתן ופרין קטן איכא למימר דאורייתא אלא הצ"ע דאכל שיעורא דרבנן ומפיסק דרבנן וצתוספתא^ל קתני גזי צרכת המזון דאין אשה ועבד וקטן מוליאין את הרצים ידי חובתן ואיכא לאוקומי כשאכל שיעורא דאורייתא ואין יכול לקדק מכלן דצרכת המזון דאורייתא דלמא לא הוי דאורייתא^ל כיון דאין מצטרפות לזימון דתתן פרק שלשה שאכלו (שם דף מה.) אין מוליאות א"כ פ' שהאיש מוליאין שאני איש דחשיב טפי אי נמי משום דרצים זילא צהו מלתא דהרי מגילה דנשים חייצות צה ופירש צה"ג^ל דאין נשים מוליאות את הרצים ידי חובתן צמגילה: הלכתא

(א) נראה דל"ל לעולם שזה לולב לתפלה וכו' ורצונו מפרש דכ' אשי לשניי קושיא קמייתא אחי ולא לתרתי מילוא דכ' ספרא אמת ודוק. (ב) נראה דל"ל אלא ש"מ צשאר הימים דמדרבנן ניגה.

פז א מ"י פ"ג מהל'
תנוכה הלכה י' יג ד':
פז ב מ"י פ"א מהל'
זרכות הלכה י'א סג
עשין זו טושי"ע א"ח ס'
כה סעיף י' וס"י קד סעיף ז
וס"י קט סעיף ג וס"י ר"ג
סעיף ז:

רבינו הנחאל

הלכתא גיברתא איכא
למגמר מן ההלל הוא
אומר הללויה והן אומרים
הללויה מכאן שמצוה
לענות הללויה הוא אומר
הללו עבדי ה' והן אומרים
הללויה מכאן שאם שהיה
גדול מקרא ההלל אמרו
אחריו הללויה הוא אומר
הודו לה' והן אומרים
לענות ראשי פרקים הוא
אומר אנא ה' הושיעה נא
והן אומרים אנא ה'
הושיעה נא מכאן שאם
היה קטן מקרא אותו עונה
אחריו מה שהוא אומר
הוא אומר אנא ה'
הצליחה נא והן אומרים
אנא ה' הצליחה נא מכאן
שאם בא לכפול כופל הוא
אומר ברוך הבא והן
אומרים בשם ה' מכאן
לשומע כעונה. א"ר חייא
חכימיא וסופריא
ודרשיא ורישי עמא אמרי
שמע ולא ענה יצא שומע
כעונה מהכא דכתיב את
כל דברי הספר אשר קרא
מלך יהודה וכי מלך
יהודה קראם והלא שפן
קראם אלא מכאן לשומע
כעונה. אמר רבא לא
לימא איניש ברוך הבא
והדר בשם ה' אלא לא
יפסיק ביניהן:

הלכתא

גיברתא איכא למושמע מונהגא דהלילא. זמקוס של
רצח היו כולם זקיאם צהלל והיו כולם קוראים את
ההלל עם שליח לצור כמו שאנו קוראים עכשיו ולא היו סומכים עליו
כלל כדפירש זקונטרס אלא שנהגו
והולך כדי ללמוד מהן הלכה למעשה
לצקי ולמי שאינו זקי וגדול מקרא
אותו או קטן ומה שאין לנו נוהגין
עכשיו לעשות כן משום דמנהגא קרי
ליה (והיכא דנהוג נהוג¹) והיכא ללא
נהוג לא נהוג: **הוא** אומר הללויה.
שליח לצור והצור עונין אחריו הללויה
והוא שותק עד שיענו והשתחא אינו
מפרש היאך מצרכין שגם הצור
חייבין לצרך קודם שיתחילו ושמא
כולם מצרכין יחד ואף על פי שהצור
שותקין עד שיפתח שליח לצור הללויה
אין לחוש בכן:

מכאן

שאם היה גדול מקרא
אותו עונין אחריו הללויה.
ממתי שמעינן לה אלא מפרש והולך
כל הלכתא דאיכא למשמע מונהגא:
מכאן שמצוה לענות בראשי
הפרקים. פירש זקונטרס
מכאן שבראשי הפרקים צריכין לענות
ראשי הפרקים ולא סגי להו צהללויה
משמע מתוך פירוש זקונטרס שבראשי
פרקים עונין ראשי פרקים ולא יותר
ועל כל דבר חוץ מראשי פרקים
עונין הללויה עד שיגמור את ההלל
וכן פירש זמנתימין וזקוף פרק
כסס (סוטה 97 ז: ושם) לא משמע
הכי דתינא צגמרא כינא אמרו ישראל
שירה כגדול (3) מקרא את ההלל והן
עונין אחריו ראשי פרקים משמע
שמתחילת הפרק עד סופו עונה
ראש (ראש) פרק על כל דבר ודבר
עד סופו וכן פרק שני עונה ראש
פרק שני ועל כל דבר ודבר עד סופו
וכן כולם כגון הללויה צלאת ישראל
ממנרים לא לנו ה' לא לנו אהצתי
כי ישמע ה' הללו את ה' כל גוים
הודו לה' כי טוב ושמא מתחלת הלל עד הודו פרק אחד מדלא
עשה זמנהגא דהלילא סימין לדבר עד הודו דצפרק ראשון הצא
אחריו היה להם לעשות סימין זה ומה שנוהגין עכשיו ששליח לצור
אומר שלשה יאמרו נא והצור עונין על כל אחד ואחד הודו ולא
מלינו מנהג זה צ"ס מ"מ נפקי מהנך קראי דשומע כעונה:
הוא אומר אנא ה' הושיעה נא והם אומרים אנא ה' הושיעה נא
הוא אומר אנא ה' הצליחה נא וכו'. ואע"ג דלמנתימין צמגילה
(97 ז:) אין מפסיקין צפסוק אלא לחינוקות הכא שאני שאמרנו
שני בני אדם כדליתא צערי פסחים (97 ק"ט):

שמע

ולא ענה יצא. מי שאינו יודע לקרות ולא לענות אם שמע
וכיון את לבו לשמוע אף על פי שלא ענה יצא וכן למתפללין
צצור ושליח לצור אומר קדושה או יהא שמייה רצח מצרך ישתקו
מתפלתי וישמעו והרי הן כעונין ולכשיגמור קדושה יחזרו לתפלתן
וכן יסד רב יהודאי גאון צה"ג כדפירש² זקונטרס וקשה מהא דלמנתימין
פרק מי שמתו (זרכות 97 ז:) אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע
שליח לצור לקדושה יתפלל ואם לאו לא יתפלל וי"א שם כן³ צמודים
ולמה לן כולי האי יתפלל כדרכו ולכשיגיע שם ישתוק אלא ודאי אם
היה שותק היתה שמיעתו הפסקת תפלתו ומייה שמה אע"ג דשומע
כעונה מ"מ עונה עדיף ומנחה מן המוציא⁴: **אמר** רבא לא לימא
איניש ברוך הבא והדר בשם ה'. תימה דצקוף מלות חליפה (יבמות 97 קו:
98) אמר רבי האי מאן דמקרי חליפה לא ליקרי לדידה לא לחודי ואצה
[יצמין לחודיה דמשמע אצה יצמי אלא לא אצה יצמי צבת אחת ולא
ליקרי לדידה לא לחודיה וחפתי [לקחתה] לחודיה דמשמע חפתי
לקחתה אלא לא חפתי לקחתה צפעם אחת אמר רבא חפסקוי
מלתא לית לן צה ויש לומר דלצתר דשמע הכי מרצ ספרא סצרה:
אבל

הלכתא גיברתא. הלכות גדולות: מונהגא דהלילא. ממנה שאנו
רואים שנוהגין עכשיו צמינו צמתי כנסיות דמפרש ואילן שהיו
נוהגין לענות הללויה שמי פעמים ולא יותר ואומרים כל ההלל עם
המקרא עד הודו ועונין הודו אחריו וחזרין וקורין עמו עד אנה
ועונין אנה הושיעה נא ואנה הצליחה

הלכתא גיברתא איכא למושמע מונהגא
דהלילא הוא אומר הללויה והן אומרים
הללויה מכאן שמצוה לענות הללויה הוא
אומר "הללו עבדי ה' והן אומרים הללויה
מכאן שאם היה גדול מקרא אותו עונה
אחריו הללויה הוא אומר הודו לה' והן אומרים
הודו לה' מכאן שמצוה לענות ראשי פרקים
אתמר נמי אמר רב חנן בר רבא מצוה
לענות ראשי פרקים הוא אומר אנא ה'
הושיעה נא והן אומרים אנא ה' הושיעה נא
מכאן שאם היה קטן מקרא אותו עונין אחריו
מה שהוא אומר הוא אומר אנא ה' הצליחה
נא והן אומרים אנא ה' הצליחה נא מכאן
שאם בא לכפול כופל הוא אומר ברוך הבא
והן אומרים בשם ה' מכאן לשומע כעונה
בעו מיניה מרבי חייא בר אבא שמע ולא
ענה מהו אמר להו חכימיא וספריא ורישי
עמא ודרשיא אמרו⁶ שמע ולא ענה יצא
אתמר נמי אר"ש בן פזי אמר רבי יהושע בן
לוי משום בר קפרא מנין לשומע כעונה
דכתיב⁷ את (הדברים⁸) אשר קרא (יאשיהו⁹)
וכי יאשיהו קראן והלא שפן קראן דכתיב
¹⁰ ויקראהו שפן (את כל הדברים האלה) לפני
המלך אלא מכאן לשומע כעונה ודילמא בתר
דקראנהו שפן קרא יאשיהו אמר רב אחא בר
יעקב לא סלקא דעתך דכתיב¹¹ יען רך לבבך
ותכנע לפני¹² ה' בשמעך (את הדברים האלה)
בשמעך ולא בקראך אמר רבא לא לימא
איניש ברוך הבא והדר בשם ה' אלא
ברוך הבא בשם ה' בהדדי (17) א"ל רב ספרא
מושה

נא אחריו כמו שאנו עושין ואין זו
כקריאת הראשונים שהיו עונים
הללויה על כל דבר דלמנתימין
צמתימין דהכא וצטוטה (97 ז:)
ואמר רבא מונהג של עכשיו לנו
למדים מהו עיקר קריאת הלל
כשתיקנוהו תחילה לפי שהכל חייבין
צקריאתו ואין הכל צקיאין צו תקנו
אחד קורא ואחרים שומעים והכל
עונים מקלת ועכשיו שכל צני
כנסיותינו צקיאין וקורין אותו כולו
ואעפ"כ עונין שמי פעמים הללויה
והודו לה' ואנה מכאן לנו יכולים
ללמוד מה תקנו הראשונים לענות
למי שאין צקיאין ולצקיאין: הוא
אומר הללויה והן אומרים הללויה
מכאן שמצוה לענות הללויה. ממנה
שאנו נוהגין שהמקרא פותח צהללויה
ואנו שותקין ועונין אחריו הללויה
והוא שותק ואין לנו מתחילין לקרות
עמו כסדר שאנו גומרים עמו שאר
ההלל למדין לנו מכאן שצויה לענות
הללויה צפתימתו ואפילו לצקיאין:
הוא אומר הללו עבדי ה' והם
אומרים הללויה מכאן צמי שגדול
מקרא (6) שעונה אחריו הללויה.
ממנה שנוהגין עכשיו לענות עוד הללויה
פעם שניה ושאר הלל קורין כולן
עמו לנו למדין תקנה הראשונה מי
שאנו צקי או צקי ואינו גומרו אלא
סומך על המקרא דיו לענות הללויה
על כל דבר ודבר ולפיכך החזיקו
עכשיו צמנהג הזה לסמוך צהללו
עצדי ה' על המקרא ולענות הללויה
לדעת תקנה ראשונה ולא תשתכח
צמותר צכל הלל לסמוך עליו ולענות
הללויה למי שאינו צקי: הוא אומר הודו. והן שותקין ואחר כך עונין:
מכאן. שבראשי פרקים צריכין לענות ראשי פרקים עצמין ולא
סגי ליה צהללויה ומייה אף דגמרינן כוליה לא צריכין אלא
צצוה החזיקו שלא תשתכח תקנה הראשונה למי שאינו גומר:
הוא אומר אנא והם אומרים אחריו אנא. ואין זה מראשי פרקים
צזה החזיקו להיות סימן לעיקר תקנה למי שסומך על המקרא
שפעמים צצריך לענות אחריו כל דבר ודבר שהוא אומר והיכי
דמי כגון מי שהיה קטן מקרא אותו כדמתן צמתימין: הוא
אומר אנא ה' הצליחה נא. והן שומעין ואחר כך עונין סימן זה
החזיקו לדעת שהרוצה לכפול את ההלל כופל כמו שזה נכפל
שהרי שומע כעונה כדלקמן ואלו שומעין ועונין הרי זו כפילה.
וכל הני מכאן דקאמר רבא מכאן לקטן המקרא כו' מכאן
שאם צא לכפול לאו דווקא דהוא הדין נמי מני למילף איפכא
מאנה הושיעה נא שאם צא לכפול ומאנה הצליחה נא לקטן
המקרא אלא אשמעינן שלא על חנם החזיקו לנו שגומרינן את
ההלל לענות דצרים הללו אלא כדי ללמוד מהם תקנות הללו
שתקנו צצאים לישראל: הוא אומר ברוך הבא והם אומרים
בשם ה'. וצצרוך הצא סומכין עליו ואין עונין לא המציאות
עצמן ולא הללויה מכאן נלמד לשאינו יודע לא לקרות ולא
לענות אם שמע וכיון לבו לשמוע אף על פי שלא ענה
יצא וכן למתפללין צצור ושליח לצור אומר קדיש¹³ או יהא
שמייה רצח ישתקו צתפלתן וישמעו צצוניה והרי הן כעונין
וכשיגמור הקדושה יחזרו לתפלתן וכן יסד רב יהודאי גאון
צעל הלכות גדולות: חכימיא. כמשמעו: וספריא. מלמדי
תינוקות: אשר קרא המלך וגו'. צספר שצמלא חלקיה הכהן
משחתי קרא צספר מלכים (3 ז:): לא לימא איניש. מי
שאיך אחר מקרא אותו לא לימא צרוך הצא וינשים צציתים והדר צצס
אבל

(א) [זרכות מה: ז] [ע"י
מוספות זרכות כא: ד"ה
עד וכו' האריכו יותר
צצצאור].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הוא
אומר הללו וכו' שגדול
מקרא אותו שעונה:
(3) תוס' ד"ה מכאן וכו'
כגדול המקרא את וכו'
עונה ראש פ' ראשון על
כל דבר:

תורה אור השלם

(א) הללויה הללו עבדי
ה' הללו את שם ה':
[תהלים ק"ג, א]
(ב) כה אמר ה' הנני
מביא רעה אל המקום
הזה ועל ישביו את כל
דברי הספר אשר קרא
מלך יהודה:
[מלכים ב' כב, ז]

(ג) ויגד שפן הספר
למלך לאמר ספר נתן
לי חלקיה הפתח
ויקראהו שפן לפני
המלך: [מלכים ב' כב, י]

(ד) וכן בד' צבדק וצפנע
לפני ה' בשמעך
אשר דברתי על
המקום הזה ועל ישביו
להיות לשמה וצקלה
ותקרא את בגדיך
ותכפה לפני וגם אנכי
שמעתי נאם ה':
[מלכים ב' כב, יט]

הגהות וצינונים

(א) [צ"ל כ" דברי
הספר] (גליון): [צ"ל
מלך יהודה] (גליון):
[ג] מפני כצ"ל (רש"י
יעב"ץ): [7] רש"ל מ"ז
(גליון): [8] [צ"ל
קדושה] (גליון). וכ"ה
בדפוס: [1] עיין מהרש"ל
שמוחק זה אולם בדפוס
כתוב ג' תיבות ודיכא
דנהוג נהוג כפול
ואפשר שעל זה כתב
שזה נמחק אבל לא
למחק לגמרי: [2] צ"ל
כך פירש וכ"ה
בדפוס: [3] ג' מהר"מ
וכן אמר' שם במודים
ולמה לן (גליון):